

Panovnická versus stavovská moc v raném novověku I. (1526–1620)

Jaroslava Hausenblasová

Ústav českých dějin FFUK

Základní problémy studia starších českých dějin I.

Panovníka lze chápat jako:

a) soukromou osobu

b) veřejnou / politickou instituci:

- vztah mezi panovníkem a teorií panovnické moci
- vztah mezi panovníkem a platným právem
- kontakty panovníka s ostatními skupinami; obraz panovníka, reprezentace panovnické moci

Hranice mezi soukromou sférou a veřejnou – příklady: Maxmilián II., Rudolf II. a Ferdinand II.

Téma přednášky – český panovník jako veřejná politická instituce

Evropské trendy v raném novověku – „nadmárodní panovníci“

Habsburkové – Ferdinand I. – španělský původ

Vznik habsburské monarchie – funkční modely:

- 16. stol. – personální unie – v ZKČ stavovská monarchie (úloha sněmů, zemských a dvor. úředníků)
- 17. stol. – dynastická unie – cesta k absolutismu
- 18. stol. a dále – reálná unie – jednotný stát (Uhry separátní vývoj)

Prameny:

- Volební kapitulace (reverzy) panovníka
- Listiny, dekrety a patenty panovníka
- Zemská zřízení
- Sněmovní usnesení stavů
- Stavovské konfederace

Mezníky ve vývoji postavení panovníka 1526–1620:

1526 : volba Ferdinanda I. Habsburského (?)

1546/1547 : tzv. první protihabsburský odboj

1608–1611 : Rudolf II. x Matyáš x stavové

1618–1620 : druhé stavovské povstání

1620 : bitva na Bílé Hoře (?)

1526, 23.10. : volba Ferdinanda I. Habsburského českým králem

Otázka: Jedná se o mezník ve vývoji postavení panovníka v českých zemích?

Prameny:

- První volební revers 1526, 13.12. – edice textu (Moodle)
- Potvrzení privilegií a práv 1526, 15.12.
- Druhý volební revers 1545, 2.9.

1546/47 : tzv. první protihabsburský odboj

hlavní události v souvislosti s válkou šmalkaldskou
sněm v Praze 1547

Prameny:

Usnesení sněmu tzv. Přátelské snešení (Moodle) – řada požadavků směřujících k omezení moci krále:

- XIV. Poněvadž jsou naše svobody největší, že J. M. Kr. nemá k žádnému obyvateli jinače ani osobě ze všech stavův království přistupovati o jakouž pak koliv věc (leč by to zjevný odbojník práva nebo zločinec byl), než pořádem práva před soud zemský zřízený aneb před jiné soudy, k jichžto rozeznání osoby které a jisté věci od starodávna náležely; a **tolikéž J. M. Kr. může každý obyvatel tohoto království před soudem zemským viniti: ...**

Důsledky povstání – změna v postavení panovníka

1608–1611 : tzv. bratrský spor mezi Rudolfem II. a Matyášem

- krize zahraničně politická – povstání Štěpána Bočkaje 1605
- krize dynastická – rodinná schůzka ve Vídni 1606, sněm v Ivančicích 1608, Libeňský mír 1608; tzv. bratislavská /prešpurská konfederace 1608; tzv. konfederace česko-slezská 1609
- vnitropolitická krize v zemích Koruny české – jednání o tzv. Rudolfův majestát 1609; tzv. Pražský konvent 1610; vpád pasovských 1611, vláda 30 direktorů; abdikace Rudolfa II. 1611

Otázka: Jaké bylo postavení Rudolfa II. a Matyáše ve vztahu k českým stavům ?

1618–1620 : stavovské povstání a bitva na Bílé hoře

- 1618, 23.5. – pražská defenestrace, vláda 30 direktorů
- 1619 – generální sněm, sesazení Ferdinanda II., volba Fridricha Falckého; vydání tzv. konfederace stavů zemí KČ; korunovace Gábora Bethlema uherským králem
- 1620, 8.11. – bitva na Bílé hoře

Prameny:

Usnesení generálního sněmu o konfederaci stavů zemí Koruny české, 1619, 31.7. (Sněmy české II, č. 42)

Otázka: Byla samotná bitva na Bílé hoře mezníkem v postavení panovníka?